

HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASIDA MILLIY QAHRAMONLAR TIMSOLINING O'RNI VA TA'SIRI

<https://doi.org/10.2781/zenodo.17825876>

Pulatov Baxodir Abduraupovich

Farg'ona davlat universiteti

Harbiy ta'lim fakulteti

Maxsus tayyorgarlik sikli boshlig'i, dotsend

Axmadjonov Shoxruxbek Baxromjon o'g'li

Harbiy ta'lim fakulteti kursanti

Annotatsiya

Mazkur maqolada harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida milliy qahramonlar timsolining tutgan o'rni va yoshlar tarbiyasiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot davomida Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk sarkardalarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlari va harbiy merosi o'rganildi. Maqolada milliy qahramonlar hayoti va faoliyatining harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi tizimiga qo'shayotgan hissasi ochib berildi. Yoshlarning milliy g'urur va vatanparvarlik hissini shakllantirishda tarixiy shaxslarning o'rni ko'rsatildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, milliy qahramonlar timsolidan to'g'ri foydalanish yosh avlodni ma'naviy kamolga yetkazish, ularda Vatanga muhabbat va sadoqat tuyg'usini uyg'otishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Zamonaviy sharoitda milliy merosdan samarali foydalanish orqali harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini yanada takomillashtirishning zarur yo'nalishlari belgilandi.

Kalit so'zlar

harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, milliy qahramonlar, yosh avlod, ma'naviy tarbiya, Vatan himoyasi, milliy qadriyatlar, sarkardalar merosi, tarixiy siymolar, fuqarolik burchi.

KIRISH

Yosh avlodni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash har qanday davlatning istiqboli va xavfsizligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida yoshlarni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi – bu yosh avlodning ongiga Vatan himoyasi sharaflari va

muqaddas burch ekanligini singdirish, ularda yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish jarayonidir.

Qadimdan buyon xalqimiz buyuk sarkardalar, qahramonlar va mardlikning namoyandalarini ulug'ladi. Sulton Jaloliddin Manguberdi, Sohibqiron Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi milliy qahramonlarning hayoti va faoliyati asrlar davomida yo'lboshchi yulduz bo'lib xizmat qildi. Ularning jasur xatti-harakatlari, davlat qurilishi va boshqaruvidagi hikmatli qarorlari bugungi kunda ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi zamon yoshlarini tarbiyalashda milliy merosimizdan, buyuk ajdodlarimizning qahramonlik va mardlik namunalaridan keng foydalanish zarurligi kundan-kunga ortib bormoqda. Globallashuv jarayonlari hamda turli mafkuraviy oqimlarning kuchayib borayotgan sharoitida yosh avlodning qalbi va ongida mustahkam milliy qadriyatlar tizimini shakllantirishda tarixiy qahramonlar timsoli muhim vosita hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi – bu yoshlarni jismoniy va ma'naviy jihatdan Vatan mudofaasiga tayyorlash, ularda ona yurtga muhabbat, sadoqat va fidoyilik tuyg'ularini shakllantirishga qaratilgan yaxlit pedagogik jarayondir. O'zbekiston Respublikasida harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash tizimi bir necha bosqichda amalga oshiriladi va har bir bosqich o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi: yoshlarning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanligini chuqur singdirish, qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, mustaqilligimiz va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiyamizning qudrati va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish. Shuningdek, har qanday murakkab vaziyatlarda tezkor va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish, O'zbekiston manfaatlarini nafaqat harbiy sohada, balki hayotning barcha jabhalarida himoya qilishga tayyor turish ham muhim vazifalar qatoriga kiradi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi ko'p jihatdan uning ilmiylik, tarixiylik, aniqlik va tezkorlik, muntazamlilik, faollik kabi prinsiplarga asoslanishiga bog'liq. Bu prinsiplar asosida tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlar yoshlarda Vatanga muhabbat, milliy g'urur va fuqarolik burchi hissini mustahkamlaydi.

Milliy qahramonlar timsolining tarbiyaviy ahamiyati

Milliy qahramonlar timsoli harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida alohida o'rin tutadi. Tarixiy shaxslarning hayoti va faoliyati orqali yoshlarga yuksak ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, jasorat, mardlik, fidoyilik va Vatanga sadoqat kabi xislatlarni

singdirish mumkin. Qahramonlar timsoli nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy namunalar orqali yosh avlodni tarbiyalashga imkon beradi.

Tarixiy shaxslar hayotidan olingan ibratli darslar yoshlar ongiga chuqurroq singadi va ularning xatti-harakatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Milliy qahramonlarning jasur xatti-harakatlari, to'g'ri qarorlari, hatto qiyin vaziyatlarda ham matonat va irodani yo'qotmasligi bugungi yoshlar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qahramonlar timsolidan foydalanishning bir necha yo'nalishlari mavjud: tarixiy voqealar va shaxslar haqida ma'ruzalar, suhbatlar va konferensiyalar tashkil etish, qahramonlar hayoti va faoliyati yoritilgan adabiy asarlar, kinofilmlar va teatr asarlaridan foydalanish, milliy qahramonlar xotirasi bag'ishlangan tantanali tadbirlar va ziyoratlar o'tkazish, harbiy-sport musobaqalari va tanlovlarni milliy qahramonlar nomi bilan bog'lash.

Jaloliddin Manguberding jasorat va mardlik timsoli

Sulton Jaloliddin Manguberdi O'zbekiston tarixidagi eng qahramonona siymolardan biridir. Mo'g'ullar istilosiga qarshi olib borgan mardona kurashi, Vatanni himoya qilishdagi fidoyiligi butun xalqqa namuna bo'lgan. Jaloliddin Manguberdi Xorazmshohlar davlatining so'nggi hukmdori bo'lib, u 1220-1231-yillarda mo'g'ul bosqinchilariga qarshi janglarda o'n bir yil davomida qahramonlarcha kurashdi.

Zamonaviy harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida Jaloliddin Manguberdi timsoli o'ziga xos o'rin tutadi. Qurolli Kuchlar safida xizmat o'tayotgan harbiy xizmatchilar o'rtasida o'tkaziladigan "Jaloliddin Manguberdi vorislari" ko'rik-tanlovlari ana shu buyuk sarkardaning harbiy daholigini va qahramonligini eslatadi. Bunday tadbirlar yoshlarda milliy g'urur hissini uyg'otadi va ularni yurt himoyasiga tayyorlaydi.

Amir Temur merosining tarbiyaviy qudrati

Sohibqiron Amir Temur milliy harbiy merosimizning nodir namunalaridan biridir. Amir Temurning "Tuzuklar"i hozirgi kunga qadar o'z ahamiyatini yo'qotmagan qimmatli manbadir.

Amir Temur davlatchilik qurishda adolat prinsipini asosiy mezon deb hisobladi. Uning "Kuch – adolatdadir", "Adolatli bo'lsang, najot topasan", "Bir kunlik adolat yuz kunlik toat-ibodatdan afzal" kabi hikmatlari bugungi kunda ham davlat boshqaruvi va harbiy sohada muhim yo'l boshchilikdir. Sohibqironning harbiy san'atga oid qarashlari, jangovar qo'shinlarni tashkil etish, askarlarning jismoniy va ma'naviy tayyorgarligiga e'tibor qaratishi zamonaviy armiya tuzilishi uchun ham o'rnak bo'ldi.

Amir Temurning ilm-fan va ma'rifatga ko'rsatgan e'tibori ham yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. U olimlar, shoirlar va mutafakkirlarni qadrlagan, ularning bilim va tajribasidan davlat boshqaruvida foydalangan. Sohibqiron saroyida Abdujabbor Xorazmiy, Shamsuddin Munshi, Alouddin Koshiy kabi taniqli ulamolar xizmat qilganlar. Bu yoshlarga bilim olish va o'z mamlakati ravnaqiga xizmat qilishning muhimligini anglatadi.

Zahiriddin Muhammad Boburning davlatchilik va harbiy mahorati

Zahiriddin Muhammad Bobur Temuriylar sulolasining nodir vakili bo'lib, u nafaqat harbiy sarkarda, balki shoir, tarixchi va davlat arbobi sifatida ham mashhurdir. Boburning "Boburnoma" asari jahon adabiyoti va tarixshunoslik tarixida o'chmas iz qoldirgan. Bu asarda uning davlatchilik tajribasi, harbiy yurishlari, turli xalqlar va mamlakatlar bilan o'rnatgan munosabatlari batafsil yoritilgan.

Bobur Hindistonda qurgan Boburiylar imperiyasi ikki asr davomida gullab-yashnadi va bu hududda islom madaniyatining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Uning davlat boshqaruvidagi donishmandligi, xalqqa adolatli munosabati va ilm-fanga e'tibori yoshlar uchun namuna bo'ladi.

Bobur harbiy qo'mondon sifatida ham yuksak mahoratga ega edi. U janglarda nafaqat kuchli qo'shin, balki aql-idrok va strategik fikrlashning ham muhimligini namoyish etdi. Zamonaviy harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida Bobur merosidan foydalanish yoshlarga ma'naviy va aqliy kamolotning harbiy g'alabadan kam ahamiyatga ega emasligini anglatadi.

Milliy qahramonlar timsolining yoshlar ongiga ta'siri

Milliy qahramonlar timsoli yoshlar ongida bir necha jihatdan ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

-tarixiy qahramonlarning hayoti va faoliyati haqidagi bilimlar yoshlarda milliy g'urur va milliy o'zligini anglash tuyg'usini shakllantiradi. O'z xalqining buyuk vakillari bilan tanishish yoshlarga o'zini milliy tarixning davomchisi his qilish imkonini beradi.

-qahramonlarning jasur xatti-harakatlari yoshlarni qiyinchiliklarga bardosh berish, irodali bo'lish va maqsadga erishishda to'siqlarni yengishga ruhlantiradi. Jaloliddin Manguberding mo'g'ullarga qarshi o'n bir yillik kurashi, Amir Temurning davlat qurish yo'lidagi matonat va qat'iyati yoshlarga hayotiy qiyinchiliklar qarshisida oromolmaslikning namunasi bo'ladi.

-milliy qahramonlar timsolidan foydalanish yoshlarni yot g'oyalar va yo'nalishlar ta'siridan himoya qilishga yordam beradi. O'z milliy qadriyatlariga sodiq bo'lgan, Vatanni asragan qahramonlar misoli yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantiradi.

-qahramonlar hayotidagi ma'naviy-axloqiy jihatlar yoshlarni insoniy fazilatlarga - adolat, rahm-shafqat, saxiylik, kamtarlikka o'rgatadi. Amir Temurning adolatparvarligi, Boburning ilm-fanga muhabbati yoshlar uchun yuksak axloqiy mezonlarni belgilaydi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida qarshiliklarni bartaraf etish

Milliy qahramonlar timsolidan foydalanishda bir qator qiyinchiliklar mavjud. Yoshlarning bir qismi tarixiy voqealar va shaxslarga kam qiziqish bildiradi, ayniqsa zamonaviy texnologiyalar va axborot oqimi sharoitida yoshlarning e'tiborini tarixiy mavzularga qaratish qiyin bo'lishi mumkin. Shuning uchun tarbiyaviy ishlarni zamonaviy metodlar va texnologiyalar asosida tashkil etish zarur.

Tarixiy voqealar va shaxslarni yoshlarga yetkazishda ularning tilini, qiziqishlarini va ehtiyojlarini hisobga olish muhim. An'anaviy ma'ruzalar va suhbatlar bilan birga, interaktiv tadbirlar, kompyuter o'yinlari, virtual ekskursiyalar va boshqa zamonaviy usullardan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida nafaqat bilim berish, balki yoshlarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish ham muhimdir. Jismoniy tayyorgarlik, sport tadbirlari, harbiy-amaliy mashg'ulotlar yoshlarni Vatan himoyasiga amaliy jihatdan tayyorlaydi.

XULOSA

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida milliy qahramonlar timsolining o'rni beqiyosdir. Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk sarkardalarning hayoti va faoliyati yoshlar uchun noyob maktabdir. Ularning jasur xatti-harakatlari, davlatchilik mahorati, ma'naviy-axloqiy qadriyatlari asrlar osha yosh avlodni tarbiyalashda asosiy manba bo'lib kelmoqda.

Zamonaviy sharoitda milliy qahramonlar timsolidan samarali foydalanish orqali yoshlarda Vatanga muhabbat, milliy g'urur, fuqarolik burchi va ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash mumkin. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi tizimida milliy merosdan keng foydalanish, tarixiy shaxslar hayoti va faoliyatini turli shakllarda yoritish, zamonaviy usullar va texnologiyalarni qo'llash bu sohaning samaradorligini oshiradi.

Milliy qahramonlar timsolidan to'g'ri foydalanish yosh avlodni jismoniy va ma'naviy jihatdan Vatan mudofaasiga tayyorlash, ularni yuksak ma'naviyatli, qat'iy hayotiy pozitsiyaga ega bo'lgan fidoyi va vatanparvar fuqarolar etib tarbiyalash imkonini beradi. Bu esa mustaqil O'zbekistonning istiqboli va xavfsizligi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 592 bet.
2. Usmonov Q. O'zbekiston tarixi. Milliy istiqlool davri. – Toshkent: Sharq, 2020. – 416 bet.
3. Shamsutdinov R., Karimov Sh. Vatan tarixi. 1-kitob. – Toshkent: Sharq, 2018. – 384 bet.
4. Choriev D. Milliy harbiy merosimiz durdonalari. – Toshkent: Qurolli Kuchlar nashiriyoti, 2023. – 256 bet.
5. Yazdiy Sharafiddin Ali. Zafarnoma. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashiriyoti, 2019. – 512 bet.
6. Bobur Zahiriddin Muhammad. Boburnoma. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashiriyoti, 2022. – 480 bet.
7. Nasaviy Shihobiddin Muhammad. Jaloliddin Manguberdi tarixi. – Toshkent: Fan, 2021. – 368 bet.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-iyundagi 267-sonli qarori. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. – Toshkent, 2023.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-iyundagi PQ-4375-sonli qarori. O'smirlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash hamda O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari va davlat xizmati uchun kadrlar zaxirasini tayyorlash tizimini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. – Toshkent, 2019.
10. Rajabov Q. O'zbekiston tarixi (1917-1991-yillar). – Toshkent: Sharq, 2019. – 432 bet.
11. Navoiy Alisher. Tarixi anbiyo va hukamo. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashiriyoti, 2020. – 528 bet.
12. Shayxzoda M. Jaloliddin Manguberdi (drama). – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashiriyoti, 2018. – 256 bet.
13. Alimova D., Eshov B. O'zbekiston tarixi. – Toshkent: Akademnashr, 2024. – 512 bet.
14. Yoqubov O. Ulug'bek xazinasi (tarixiy roman). – Toshkent: Sharq, 2017. – 448 bet.
15. Kadirov H. Yulduzli tunlar (tarixiy roman). – Toshkent: O'zbekiston, 2018. – 624 bet.